

Ała Krawczuk

Błędy gramatyczne studentów polonistyki lwowskiej spowodowane polsko-ukraińską interferencją

Postscriptum nr 2(52), 137-153

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ałła Krawczuk

Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki, Lwów

Błędy gramatyczne studentów polonistyki lwowskiej spowodowane polsko-ukraińską interferencją

Uwzględnienie zjawisk interferencyjnych, tak ważne w glottodydaktyce, jest po prostu niezbędne w nauczaniu języka obcego, blisko spokrewnionego z językiem rodzimym. W warunkach bliskości języków — jak w przypadku nauczania Ukraińców języka polskiego — przenoszenie wzorów z języka ojczystego na język obcy jest bardzo aktywne. Niestety, transfer negatywny w tej sytuacji jest mocny, co powoduje błędy, których zwalczanie przysparza uczącym i uczącym się wielu kłopotów.

W niniejszym tekście pragnę pokazać typowe błędy gramatyczne (fleksyjne i składniowe) w polszczyźnie osób, których językiem rodzimym jest ukraiński. Uwagę skupiam na błędach, które mogą powstawać pod wpływem języka ukraińskiego. Badania opieram na korpusie błędów popełnianych przez studentów filologii polskiej Uniwersytetu Lwowskiego. W korpusie zostały uwzględnione przede wszystkim błędy pochodzące z tekstów pisanych i ustnych, a także ze specjalnie przygotowanych ćwiczeń, zawierających „pułapki interferencyjne”.

Najczęstsze błędy **fleksyjne** są skutkiem odmiennej realizacji w języku polskim i ukraińskim morfologicznej **kategorii rodzaju**, ponieważ kategoria ta decyduje o formach fleksyjnych całego systemu imiennego oraz werbalnego. Zastosowanie testu W. Mańczaka¹ do syntaktycznego wyróż-

¹ W. Mańczak, *Ile rodzajów jest w polskim?* „Język Polski” 1956, z. 2, s. 116-121.

nienia rodzajów na gruncie ukraińskim dałoby, w odróżnieniu od pięciu rodzajów polskich, sześć rodzajów ukraińskich. Byłyby to dwa rodzaje męskie (polski męskoosobowy i męskożywotny sprowadzono by do jednego ukraińskiego: *Я бачу: цього kota — цих котів, цього хлопця — цих хлопців*, por. pol.: *Widzę: tego kota — te koty; tego chłopca — tych chłopców*), a także po dwa żeńskie i nijakie, gdyż w języku ogólnoukraińskim nazwy ludzi i zwierząt rodzaju żeńskiego i nijakiego mają w bierniku liczby mnogiej formę równą dopełniaczowi (*Я бачу: мух; сестер; телят; немовлят*). Taka właśnie stratyfikacja form rodzajowych w języku ukraińskim staje się przyczyną błędów w użyciu polskich form biernika liczby mnogiej rzeczowników:

- męskożywotnych (**Zobaczyliśmy krokodyli* — por. ukr. *Ми побачили крокодили*; **Chodziliśmy popatrzeć na koni*);
- żeńskich będących nazwami ludzi i zwierząt (**Spotkałam koleżanek* — por. *Я зустріла подрузь; *Obudziłam dziewczyn; *Kiedys wiedźm i magów spalano na ognisku; *Widziała głodnych wilczyce*);
- nijakich będących nazwami istot żywych (**Lubię zwierząt* — por.: *Я люблю тварин; *Ona uwielbia niemowląt*).

Taki sam problem pojawia się w deklinacji zaimków osobowych. W języku ukraińskim w bierniku liczby mnogiej istnieje jedna forma *ix* (gdyż brak różnicowania w liczbie mnogiej zaimków męskoosobowych i niemęskoosobowych: polskim *oni, one* odpowiada jeden ukraiński *вони*, który w bierniku ma również jedną formę *ix*). Stąd aktywne przeniesienie na grunt polski struktur ukraińskich na kształt: **[Mam siostry,] kocham ich bardzo*.

Na poziomie progowym częste bywa również mylenie zaimków *oni* i *one*: **[Kwiaty...] oni zawsze są z czymś związane*. A to z kolei powodować może błędy koniugacyjne: **Ludzie (= one?) o tym wiedziały; *Dziewczyny (= oni?) byli ze mną; *Przyszliśmy za wcześnie* [mówią o sobie panie]. W języku ukraińskim czasownik w liczbie mnogiej czasu przeszłego ma po jednej formie w każdej osobie, np.: *ми знали, ви знали, вони знали*, co podtrzymuje trwały charakter przytoczonych błędów.

Brak w języku ukraińskim zróżnicowania formalnego rzeczowników (przymiotników, liczebników) męskoosobowych i niemęskoosobowych w mianowniku liczby mnogiej jest jedną z przyczyn popełniania licznych błędów w zakresie tworzenia tych form w języku polskim. Najczęstsze błędy to rezygnowanie z:

- alternacji spółgłoskowych w rzeczownikach rodzaju męskoosobowego: **Polaki, *Francuzy, *studenty* — por. ukr.: *поляки, французи, студенти*;

- użyć męskoosobowych form przymiotników²: **Ludzie tam są zupełnie inne*; **Słynne dyktatorzy mody*; **Dawne przyjaciele*; **Wszystki są obojętne* (zdarzają się jednak użycia hiperpoprawne, w których alternacje zachowuje się w przypadkach zależnych, np.: **...Bliskich, za którzymi tęsknisz*);

- użyć męskoosobowych liczebników głównych: **dwa chłopcy* — por. ukr.: *два хлопці, pięć panów* — *п'ять чоловіків*).

Warto także wspomnieć o tym, że błędy w kategorii rodzaju polegają mogą na nieprawidłowym przyporządkowaniu pewnego rzeczownika polskiego do jednego z rodzajów (często z dodaniem typowego dla tego rodzaju wykładnika) pod wpływem innej rodzajowej przynależności odpowiedniego wyrazu ukraińskiego:

- rodzaj męski zamiast rodzaju żeńskiego: **wizyt u lekarza*; **analiz tych zjawisk*; **w dziewiątym klasie*; **dużo witaminów*; **mój papuga*;

- rodzaj żeński zamiast rodzaju męskiego: **Ta systema*; **Moja cel to...*; **złota medal*; **Jechaliśmy z Poznani*; **Chciałabym być jakąś niebieską kwiatką*;

- różne rodzaje zamiast nijakiego na *-um*: **seminar naukowy*; **Iwowska konserwatoria*; **na terytorii Ukrainy*; **Mam stypendię*. W mianowniku przy tego typu rzeczownikach, nawet w wypadku ich poprawnego użycia, prawie zawsze ukraińscy studenci błędnie używają akomodowanego przymiotnika — nie w rodzaju nijakim, lecz w męskim lub tym, do którego należy odpowiedni do polskiego rzeczownik ukraiński: **centrum handlowy*; **Muzeum Narodowy... może jest nieczynny? Nie, czynny!* (por.: *національний музей*).

Podobne interferencje widać także w **kategorii liczby**. Często bowiem dochodzi do zaklasyfikowania polskich rzeczowników, które mają pełny paradygmat liczby pojedynczej i liczby mnogiej, do singulariów tantum, gdyż odpowiednie rzeczowniki ukraińskie mają znaczenie zbiorowe i w formach liczby mnogiej nie funkcjonują, np.: *plytka ceramiczna* (por. *керамічна плитка*); *Zmywam naczynie* (*Я мию посуд*); *sklep „Ryba”* (*магазин „Риба”*).

We **fleksji rzeczownika** typowe błędy pod wpływem ukraińskiego, poza omówionymi wyżej, najczęściej pojawiają się w:

- miejscowniku liczby pojedynczej rzeczowników wszystkich rodzajów, a najczęściej w rzeczownikach, których temat kończy się na spółgłoskę stwardniałą: **na słońce*; **na ulice*; **o dziennikarze*;

² Przymiotniki rozumiem szeroko, zgodnie z fleksyjną klasyfikacją części mowy Z. Saloniego.

• celowniku liczby pojedynczej rzeczowników męskich: **Każdemu człowieku chce się...*; **...Co ugotować kochanemu mężu*; **Biernik jest równy dopełniaczu* (w odpowiednim przypadku w języku ukraińskim dominuje końcówka *-u*, stąd częstotliwość omawianego błędu);

• mianowniku (oraz formalnie identycznym z nim bierniku) liczby mnogiej rzeczowników męskich i żeńskich miękkotematowych: **te długie mięsiący*; **moda na tatuaży*; **Nasze pokoje są puste*; **...Zawsze będzie to niepokoić nasze serca i duszy*; **Mam pretensje...*

W trudnej fleksji polskich liczebników błędy interferencyjne polegają nie tylko na rezygnowaniu z form męskoosobowych. Używając liczebników zbiorowych, studenci zapominają o tym, że w języku polskim, w odróżnieniu od ukraińskiego, liczebniki te muszą być używane z rzeczownikami odnoszonymi do osób różnej płci (**W poczekalni czekało trzech (zam.: troje) pacjentów — jedna kobieta i dwóch mężczyzn*; **Dwoje dziewczyn się spóźniło*).

W użyciu form pronominalnych wielu kłopotów poprawnościowych przysparzają Ukraińcom formy akcentowane i nieakcentowane, co jest związane z nieobecnością tych ostatnich w systemie fleksyjnym języka ukraińskiego (**Dam tobie swoje notatki, zam.: Dam ci swoje notatki — por.: Дам тобі свої конспекти*; **Cały czas brakowało mnie tego*; **Przypomina mi moje emocje*; **Jeżeli nie podobają się tobie dzinsy...*). Wielkie trudności sprawia użycie tzw. zaimków honoryfikatywnych (*Wy będziecie sprawdzać nasze wypracowania?* — zwracanie się do jednej osoby, zam. *Pani będzie...*). Przyczyną powstania takich błędów jest odmienny charakter systemu form adresatywnych w polskiej i ukraińskiej etykietce językowej.

Do usterek stylistycznych należy nadużywanie zaimków osobowych, zwłaszcza pierwszej i drugiej osoby (*My przyszliśmy wcześniej*), przecież w języku ukraińskim właśnie te zaimki są wykładnikami osoby, gdyż końcówek osobowych w formach czasu przeszłego w języku ukraińskim brak (*Ми прийшли раніше*).

Jednak błędy dotyczące kategorii osoby są przede wszystkim domeną czasownika.

Polegają na braku końcówki osobowej czasownika w czasie przeszłym, będąc następstwem wpływu odpowiednich czasownikowych form ukraińskich: **Kiedy byłam mała, to nie lubiła nocy czerwcowych, bo latały chrząszcze*; **Prawie wszyscy płakali* [mówi się w pierwszej osobie]. Dodatkowo Ukraińcy mogą wprowadzać zbędny dla polszczyzny w tym wypadku zaimek osobowy, który w języku ukraińskim jest wykładnikiem kategorii osoby. Tak więc, mimo że kategoria osoby zasadniczo się nie różni

w obu językach, środki jej wyrażania są nieco odmienne, co staje się przyczyną gramatycznych błędów interferencyjnych.

Podobnie jest z werbalnymi kategoriami **strony** i **aspektu**. Dokładniej problem strony omówię, analizując interferencje składniowe. Co do aspektu, to interferencje mają tu raczej charakter leksykalno-słotwórczy: najczęściej Ukraińcy miewają kłopoty z tymi prefiksalnymi czasownikami dokonanymi, które się tworzy w języku ukraińskim i polskim za pomocą różnych przedrostków, np.: *ubić* zamiast *zabić* — por. ukr. *вбити / убити*, ros. *убить*; *odrobić* zamiast *nadrobić* (np. *nadrobić zaległości*; *muszę to nadrobić*) — por. ukr. *відпрацювати, відробити*, ros. *отработать*.

Przyswajanie polskiej **składni** przysparza wiele kłopotów nawet studentom bardzo zaawansowanym, ponieważ bardzo łatwo ulega się wzorcom rodzimej składni, pozornie tak podobnej do polskiej.

Błędy składniowe są związane przede wszystkim z **rekcją czasownika**. Wiele polskich czasowników o normatywnej rekcji dopełniaczowej ma w języku ukraińskim odpowiedniki (zarówno formalne, jak i przekładowe) o rekcji biernikowej, np.: *zapomnieć zeszytu* — *забути зошит*, *sluchać muzyki* — *слухати музику*, *niepawidzić ciotki* — *ненавидіти тітку*, *doglądać chorej siostrzenicy* — *доглядати хвору племінницю*, *używać wyrazu* — *вживати слово*. Różne schematy rekcyjne dotyczą także innych przypadków: *ryzykować życie* — *ризикувати життям*, *kibicować bratu* — *болівати за брата*, *zakochać się w Oli* — *закохатися в Олю*). Wskutek tego pojawiają się wzorowane na ukraińszczyźnie konstrukcje na kształt: **Szukałam tę książkę, ale nie znalazłam*; **Zapomniałam zeszyt w domu*; **Młodzi ludzie używają wulgaryzmy*; **Już uczyliśmy te tematy*; **On ryzykował życiem*; **Zakochała się w chłopaka dużo starszego od siebie*. Często są błędy w konstrukcjach przyimkowych: **Musiał uciekać od rozbójników* (zam.: *przed rozbójnikami* — por. ukr.: *уникати від розбійників*). Bardzo często Ukraińcy pod wpływem języka rodzimego popełniają błędy w użyciu dopełnienia biernikowego po zaprzeczonej orzeczeniu, w tym po orzeczeniu modalnym, np.: **Nie mogą pooglądać telewizję*; **Nie mogą rozerwać tę calość, która się nazywa...*; **Nie możemy zmienić nasze życie*; **Nie mogę całkowicie oddzielić studia od swego życia*; **Nigdy nie mogłam odnaleźć odpowiedź na takie pytanie*.

Dopełnienie czasowników modalnych i fazowych (właściwych i niewłaściwych) może być wyrażone w języku polskim albo bezokolicznikiem, albo rzeczownikiem odczasownikowym. Wybór bezokolicznika lub gerundium nie zawsze jest dowolny. Owszem, przy niektórych polskich czasownikach poprawne jest użycie obu tych form, np.: *kończyć pisać* albo *kończyć pisanie*, *zdecydować się kupić* albo *zdecydować się na kupno*. Nie-

które zaś czasowniki wymagają wyłącznie bezokolicznika (*zamierzać zrobić, ośmielić się powiedzieć, należy przeczytać, można wejść*), a niektóre — wyłącznie rzeczownika odczasownikowego (*rozpocząć budowę, zaplanować kupno, prosić o rozpatrzenie*). Właśnie te ostatnie bardzo często bywają używane błędnie przez Ukraińców uczących się polskiego, którzy nadużywają bezokolicznika zamiast gerundium na skutek wzorowania się na odpowiednich konstrukcjach ukraińskich, np.: **kontynuować protestować* — *продовжувати протестувати*, popr.: *kontynuować protest / protesty*. Ukraińcy popełniają takie błędy wtedy, gdy w języku ukraińskim odpowiedni czasownik albo wymaga wyłącznie bezokolicznika, albo jest częściej używany z bezokolicznikiem niż z gerundium (użycia gerundialne wtedy raczej należą do stylu bardzo oficjalnego), np.: *odmówić pójścia* — *відмовитися німу*, *zaplanować kupno* — *запланувати купити*, *zmuszać do ustępstw* — *змусити поступитися*, *zezwoić na wyjazd* — *дозволити виїхати* (obok oficjalnego *дозволити виїзд*), *prosić o rozpatrzenie* — *просити розглянути* (obok oficjalnego *просити про розгляд*). Ukraińcy do tegoż chętniej używają dopełnienia bezokolicznikowego także przy tych czasownikach, które w języku polskim mogą łączyć się i z bezokolicznikiem, i z gerundium, ponieważ w języku ukraińskim odpowiednie czasowniki modalne lub fazowe częściej wymagają dopełnienia wyrażonego bezokolicznikiem niż rzeczownikiem odczasownikowym. Ukrainiec rzadko powie *zakazać biegania*, bo po ukraińsku jest *заборонити бігати*; podobnie z możliwości *zezwoić wykorzystać (co)* i *zezwoić na wykorzystanie (czego)* wybierze pierwszą, bo po ukraińsku jest: *дозволити використати (що)*; uniknie konstrukcji *Zaprosił mnie do zrobienia czegoś...* na rzecz *Zaprosił mnie zrobić coś*, gdyż po ukraińsku jedynie możliwą konstrukcją jest *Запросив мене зробити щось*. Ślady ukraińskiej składni widać w następujących zdaniach z bezokolicznikiem (w nawiasie podają formę rzeczownikową): *Nie mogę odmówić sobie zjeść (zamiast: zjedzenia) hamburgera* — *Я не можу відмовити собі [в тому, щоб] з'їсти гамбургер*; *Bardzo uciążliwe było uświadomić (zamiast: uświadomienie) sobie...* — *Дуже важко було усвідомлювати...*; *Sąsiadujące budowle w żaden sposób nie przeszkadzają podziwiać (zamiast: w podziwianiu) przepięknej harmonii starego kościoła* — *...не заважають захоплюватися прекрасною гармонією...*

Alternatywa gerundium — bezokolicznik pojawiać się może dla Ukraińca również w przypadku składni niektórych polskich **rzeczowników**, najczęściej pochodzących od czasowników (choć niekoniecznie), np.: **próba** *zrobienia czego* (od *próbować zrobić co*), **zezwoenie** *na wykorzystanie czego* (od *zezwoić na wykorzystanie czego* a. *zezwoić wykorzystać co*),

przeszkadzanie w robieniu (od *przeszkadzać w robieniu czego* a. *przeszkadzać robić co*), **propozycja** wygłoszenia czego (od *proponować wygłoszenie czego* a. *proponować, żeby ktoś wygłosił co*); **możliwość przyjazdu**, **szansa przetrwania** etc. W polskich konstrukcjach tego typu przydawki gerundialne brzmią naturalnie (*szansa — jaka? przetrwania*). Tymczasem w języku ukraińskim, mimo że możliwa jest przydawka i gerundialna, i bezokolicznikowa (np.: *дозвіл на використання чого і дозвіл використовувати що; можливість приїзду і можливість приїхати; пропозиція виголосити і пропозиція виголошення доповіді*), konstrukcje z przydawką gerundialną często wydają się bardziej nacechowane oficjalnie. Na skutek wpływu bezokolicznikowego (jako nienacechowanego) schematu składni ukraińskiej, uczący się polskiego preferują użycie bezokoliczników, a nie gerundiów także w polskich konstrukcjach, np.: *Możliwość zetknąć się z wrogiem...* (zamiast: *możliwość zetknięcia się z wrogiem*); *To mu przeszkadza robić interesy* (zamiast: *...przeszkadza w robieniu interesów*).

Typowym błędem Ukraińców mówiących po polsku jest narzędnikowa forma **orzecznika przymiotnego**. Najogólniejsza zasada użycia przypadkowych form orzecznika głosi: jeśli orzecznik jest wyrażony rzeczownikiem (także zaimkiem rzeczownym) lub rzeczownikiem z zależnym od niego przymiotnikiem, ma być użyty w narzędniku. Jeśli zaś orzecznik jest wyrażony samym tylko przymiotnikiem, ma być użyty w mianowniku. Orzecznik wyrażony przymiotnikiem musi występować w mianowniku także w konstrukcjach **czasownik modalny + być + orzecznik**, np. *Muszę być szczęśliwa*. Błędem w użyciu polskiego orzecznika jest narzędnikowa forma orzecznika przymiotnego. Ten błąd szczególnie częsty jest w mowie Ukraińców uczących się polskiego, ponieważ taka forma w odpowiednich konstrukcjach ukraińskich nie zakłóca normy. W języku ukraińskim norma w zakresie orzecznika jest luźniejsza niż w polskim. Orzecznik przymiotny jednakowo często występuje i w mianowniku (jak w języku polskim), i w narzędniku: *Петро був щасливий і Петро був щасливим*. Ale w wielu konstrukcjach ukraińskich orzecznik przymiotny w narzędniku jest jedynie możliwy, por.: *Ona nie chciała być dorosła* — *Вона не хотіла бути дорослою*; *Nie wiesz, co w życiu naprawdę jest ważne* — *Ти не знаєш, що в житті справді є важливим*. Przymiotnik w mianowniku występuje w zdaniach ukraińskich z opuszczonym łącznikiem, por.: *Może jestem naiwna, ale...* — *Може, я наївна, але...*; *Najważniejsze jest to, że...* — *Найважливіше те, що...*; *Mój włoski jest jeszcze zbyt słaby* — *Моя італійська ще дуже слабка*. Natomiast gdy w zdanie ukraińskie zostaje wprowadzony czasownik, mianownikowy przymiotnik zaczyna być niena-

turalny: *Може я є найвна* — lepiej: *Може, я є найвною*. Z powyższego wynika, że w uzusie osoby ukraińskojęzycznej dominują orzeczniki przymiotne w narzędniku. Ten właśnie schemat Ukraińcy przenoszą także na polszczyznę. Ukraińscy użytkownicy języka polskiego popełniają błędy nawet w zdaniach o przejrzystej budowie, czyli takich, gdzie od razu wyraźnie widać podmiot i orzeczenie, np.: **Ona była najszczęśliwszą na całym świecie*; **Jesteśmy szczęśliwymi, że byliśmy tam*; **Wtedy ona będzie niesprawiedliwą*; **Jego dobroć była tylko zewnętrzną*; **Nie zawsze jesteśmy dobrymi*; **Już w sobotę myślałam o tym, że jutro będzie zupełnie innym*; **Droga nie była nudną i długą*. Obserwacje wykazują, że jakakolwiek komplikacja składniowa wielokrotnie zwiększa prawdopodobieństwo popełnienia błędu w zakresie użycia orzecznika przymiotnego. Błędne orzeczniki przymiotne są prawie że „nieuniknione” w zdaniach z prepozycją orzecznika względem podmiotu, a zwłaszcza w zdaniach z inicjalną pozycją orzecznika, jak np.: **Ale najciekawszymi byli ludzie tego miasta*; **Teraz ważnym dla mnie jest to, że...*; **Uważam, że dobrym jest człowiek, który dba o interesy innych*; **Niezbędnym jest co jakiś czas przeglądać żurnale i magazyny kobiece*; **Nie jestem taki, jakim był Fiolek opisany w tym dyktandzie*; **Od tego, jakim ono jest, zależy...* Jeszcze częstsze są błędy w orzeczeniach z czasownikiem modalnym, np.: **Ludzie mogą być dobrymi w pewnych momentach*; **Każdy chce zawsze i we wszystkim być eleganckim*.

Ukraińcy często popełniają błędy w zdaniach z **podmiotem nieokreślonym semantycznie**, wyrażonym w składni za pomocą wyrazu to albo w ogóle bez formalnego wykładnika, np.: *To jest ciekawe*; *To ciekawe*; *Ciekawe, co by on na to powiedział*. Każda z przytoczonych konstrukcji zostałaby przetłumaczona na język ukraiński z użyciem wyrazu *цікаво* (*ciekawie*), którego status gramatyczny nie jest w językoznawstwie ostatecznie określony (przysłówek? kategoria stanu? leksem predykatywny?): *Це цікаво*; *Цікаво, що б він на це сказав*. Ponieważ w świadomości przeciętnego ukraińskojęzycznego użytkownika języka wyraz *цікаво* jest przysłówkiem, to przenosząc ukraińską strukturę składniową na język polski, Ukrainiec tworzy także i w polskim odpowiedni przysłówek (*ciekawie*). Stąd błędy na kształt: **I to było najgorzej* (por. ukr. *І це було найгірше*), popr.: *I to było najgorsze*; **To jest niesprawiedliwie* (por. ukr. *Це несправедливо*), popr.: *To jest niesprawiedliwe*; **To śmiesznie chodzić dwa razy tygodniowo na język polski* (por. ukr. *Це смішно ходити...*), popr.: *To (jest) śmieszne chodzić...*; **Głównie / głównie to, że po prostu go mamy* (por. ukr. *Головне, що ми просто його маємо*), popr.: *Ważne / najważniejsze jest to, że go mamy*; **Niemożliwie zakazać reklamy* (por. ukr.

Неможливо заборонити рекламу), porp. *Nieemożliwe jest zakazać reklamy*.

Składnia polskich **liczebników** jest bardzo trudna dla samych Polaków, nic więc dziwnego, że przysparza dużo kłopotów Ukraińcom. Nie wyliczając wszystkich błędów w tym zakresie (które są bardzo liczne!), zwróć uwagę na podstawowe, związane z oddziaływaniem odpowiednich konstrukcji ukraińskich (a nawet rosyjskich):

- Użycie czasownika w liczbie pojedynczej z liczebnikami 2-4, zwłaszcza jeśli czasownikiem jest *być* w czasie teraźniejszym, np.: *Na stole *leży trzy jabłka; Na stole *jest trzy jabłka* (por. ukr.: *Ha stolі є три яблука*); **Jest nas dwie*.

- Użycie rzeczownika w dopełniaczu liczby pojedynczej po liczebnikach 2-4, np. *dwa *tygodnia* (pod wpływem języka rosyjskiego).

- Użycie czasownika w liczbie mnogiej z liczebnikami od 5 wzwyż (rzadziej) i z liczebnikami nieokreślonymi (częściej), liczebnikiem *połowa*, np.: **Dużo ciężarnych nastolatek dokonują aborcji; *Wielu pisarzy porównują ludzi z ptakami; *Połowa nastolatków nigdy o nim nie rozmawiają z rodzicami*.

Przyczyną popełniania błędów polegających na użyciu czasownika w liczbie mnogiej w konstrukcjach z liczebnikami nieokreślonymi, zbiorowymi oraz głównymi od pięciu wzwyż jest luźniejsza norma składniowa odpowiednich struktur w języku ukraińskim: możliwość użycia orzeczenia i w liczbie pojedynczej, i w liczbie mnogiej. Wybór formy orzeczenia w języku ukraińskim przede wszystkim zależy od czynników semantycznych: jeśli akcentowana ma być **liczba** wykonawców czynności, preferowane będzie orzeczenie w **liczbie pojedynczej**; jeśli akcentowana ma być **nazwa** wykonawców czynności, preferowane będzie orzeczenie w **liczbie mnogiej**. Oprócz tego, orzeczenia w liczbie mnogiej są częściej używane przy podmiotach osobowych lub żywotnych (*Багато дівчат-підлітків роблять аборт*) niż rzeczowych (*У цій кімнати стоїть багато столів*). W składni ukraińskich liczebników bierze się także pod uwagę szyk podmiotu i orzeczenia: przy podmiocie w postpozycji preferowane jest orzeczenie w liczbie pojedynczej (*Прийшло три хлопці*), a przy podmiocie w prepozycji w liczbie mnogiej (*Три хлопці прийшли*). Częstość występowania w ukraińszczyźnie orzeczeń w liczbie mnogiej powoduje przeniesienie odpowiednich schematów na język polski i popełnianie błędów.

Szyk wyrazów w polskim zdaniu charakteryzuje się jako swobodny, choć niezupełnie dowolny. Mimo że w języku ukraińskim sama konstrukcja szyku wyrazów w zdaniu jest podobna do polskiej, przy zestawianiu polskich i ukraińskich zdań dostrzegamy w wielu wypadkach różnice szy-

ku. Dlatego problemy szyku sprawiają Ukraińcom uczącym się polskiego kłopoty poprawnościowe.

Trudności dotyczą przede wszystkim miejsca **przydawki przymiotnej**. W języku ukraińskim prawie zawsze (oprócz konstrukcji inwersowanych) przydawka przymiotna stoi przed określonym przymiotnikiem. Ukraińcy, mechanicznie wzorując się na dominującym w języku ukraińskim prepozycyjnym szyku przydawki, popełniają najczęściej błędy w użyciu przydawki gatunkującej, sytuując ją w prepozycji, np.: **własne nazwy*; **Jestem studentką słowiańskiej filologii*; **Chciałam wstąpić na biologiczny wydział*; **Co druga nastolatka nie ma pojęcia o wszystkich skutkach fizycznych sunków*.

Z powodów interferencyjnych kłopoty Ukraińcom sprawia **szyk wyrazu który** (rzadziej **jaki**) w zdaniu złożonym. W polskim zdaniu podrzędnym wyrazy *który*, *jaki* zajmują pozycję inicjalną, np.: *Gołym okiem widać, że to pastisz, gra w kino, świadomy kicz, którego celem (nie: *celem którego) jest podnoszenie poprzeczki absurdu coraz wyżej*. Odstępstwa od tej reguły są nieliczne³.

W ukraińskim zdaniu podrzędnym wyrazy *який*, *якого* nie występują w pozycji inicjalnej, stąd w polszczyźnie Ukraińców bardzo częste są błędy interferencyjne⁴ typu: *Jest to autor, *książkę którego (popr.: którego książkę) przeczytałam jeszcze latem* — *Це автор, книжку якого я прочитала ще влітку*.

Jeśli chodzi o szyk **spójników zaś, bowiem**, to norma wzorcowa⁵ polszczyzny każe ich nie umieszczać na pierwszym miejscu w zdaniu (ale

³ Wyraz *który* nie zajmuje pozycji inicjalnej w zdaniu podrzędnym, gdy jest poprzedzony:

- a) przyimkiem, np.: *...przyjaciół, z / o / przy którym...*;
- b) przyimkiem wtórnym, czyli razem z nim wchodzi w skład spójników złożonych na kształt: *na podstawie którego, na mocy którego, w razie którego, w skład którego, w ciągu którego, z powodu którego, z pomocą którego, w myśl którego, w pobliżu którego* itp.;
- c) wyrażeniem złożonym z przyimka i rzeczownika odczasownikowego o rządzie przyimkowym, np. *...osoba, na porozumieniu się z którą mi bardzo zależy*.

⁴ Zaznaczyć jednak należy, że również rodzimi użytkownicy polszczyzny aktywnie szerzą dzisiaj schemat składniowy z inicjalną w zdaniu podrzędnym pozycją wyrazu *który* (zob. B. Milewska, *Człowiek, na barkach którego...* — „nowy” szyk *zaimka który?* „Język Polski” 2004, z. 2, s. 108-113).

⁵ Zauważmy, że w polskim uzusie akceptowane przez normę użytkową inicjalne *zaś, bowiem* są bardzo rozpowszechnione, np.: *„Sami swoi” to wciąż ulubiony film polski, zaś dwudziestkę najpopularniejszych tytułów zamyka „W samo południe”*. Dodajmy do tego, że współcześni użytkownicy polszczyzny chętnie nawet rozpo-

norma użytkowa szyk inicjalny już dopuszcza). Szyk typowy *zaś* to najczęściej drugie miejsce w zdaniu (*Człowiek tworzy religię, nie zaś religia człowieka; Sama Brenda zaś pyta...*), szyk typowy *bowiem* — drugie, trzecie, a nawet czwarte miejsce (*Językoznawca postuluje badanie zjawisk fonetycznych w ich rzeczywistym funkcjonowaniu w leksemach i morfemach, tylko wówczas bowiem można rozstrzygnąć... albo ...tylko wówczas można bowiem rozstrzygnąć...*). Ukraińskie odpowiedniki *a, адже (тому що)*, na odwrót, zajmują wyłącznie pozycję inicjalną w zdaniu przyłączonym. Co prawda, błędy tego typu nie są częste, ponieważ zazwyczaj Ukrainiec zamiast polskich wyrazów *zaś, bowiem*, niemających w ukraińszczyźnie formalnych odpowiedników, używa spójnika *a*, który ma formalny odpowiednik w języku ukraińskim.

Zarówno sami Polacy, jak i — jeszcze w większym stopniu — Ukraińcy uczący się języka polskiego popełniają błędy w **szyku wyrazu *się***, sytuując ten wyraz na końcu zdania. Tymczasem *się* na końcu zdania nie jest zalecane przez normę. W środku zdania *się* może zajmować dwie pozycje: počasownikową i przedczasownikową: *Potem zajmiemy się twoją sprawą* i *Potem się zajmiemy twoją sprawą*. Tymczasem polscy językoznawcy sygnalizują tendencję nasilania się počasownikowej pozycji *się* w uzusie⁶. Istnieją jednak sytuacje, w których przedczasownikowa pozycja *się* jest szczególnie pożądana. Na przykład w formach złożonych czasownika (*będę spotykać się*) lub orzeczeniach modalnych (*chcę spotykać się*) *się* ma występować przed bezokolicznikiem i z zasady bezpośrednio po słowie osobowym, np.: **Chcę się z tobą spotkać; Będę się z tobą spotykać**. Zalecane jest również umieszczanie *się* bezpośrednio po wskaźnikach zespolenia (zaimkach względnych i spójnikach): *Człowiek, który się nagle przekonał o swojej pomyłce; Widzę, że się dzisiaj bardzo spóźniłeś na zebranie*⁷.

W języku ukraińskim segment *-ся* stanowi jeden wyraz ortograficzny z czasownikiem, naturalne więc jest z przyczyn interferencyjnych, że Ukrainiec uczący się polskiego preferuje użycie *się* po czasowniku, a jeśli czasownik stoi na końcu zdania, to *się* okazuje się w jego absolutnym końcu,

czynając zdanie, nawiązujące do wcześniejszych partii wypowiedzi, od *zaś* (co np. D. Buttler uważała za rażący błąd, zob. D. Buttler, *Składnia*, w: D. Buttler, H. Kurkowska, H. Satekiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*, Warszawa 1973, s. 403): ...[w poprzednim zdaniu mowa o dzieciach]... **Zaś** u dorosłych oglądanie przemocy wpływa nie tyle na ich agresywne zachowania, ile na postawy czy opinie...

⁶ J. Miodek, *O normie językowej*, w: *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 81.

⁷ D. Buttler, *Składnia*, dz. cyt., s. 401.

co nie jest zgodne z normą. Np.: *I tutaj zaczęło się; Ale z losem nie posprzeczasz się; On zwiastuje, że zima już skończyła się; Ale jego serce nie wytrzymało, życie skończyło się; Ta tęsknota bardzo powiększa się*. Często się w wypowiedziach Ukraińców kończy pierwsze zdanie wchodzące do zdania złożonego, np.: *Tak się stało, że właśnie w tym kraju urodziłam się, jestem...; Od samego rana pierwszego dnia naszej podróży zrozumiałam, że moje marzenia sprawdzają się i że te dwa tygodnie będą super*. Oczywiście jest (ze względów budowy formalnej ukraińskich struktur z *-ся*), że w polskiej mowie Ukraińca nie pojawia się *się* na początku zdania. Za to, z tych samych względów, nagminnie występują, w tym w mowie potocznej, konstrukcje z czasownikową pozycją *się* (podobnie jak w języku ukraińskim), np.: *Musimy nauczyć się tego, żeby...*, co powoduje „sztywność” stylistyczną potocznych wypowiedzi Ukraińców uczących się polszczyzny. Inna usterka stylistyczna (z tychże, przytoczonych wyżej, powodów interferencyjnych) polega na tym, że ukraińscy użytkownicy polszczyzny zazwyczaj nie korzystają z możliwości opuszczania jednego z powtarzających się w wypowiedzeniu *się*, np.: *Wstaję rano o siódmej, myję się, czeszę [się], jem śniadanie; Ciesz się i śmieję [się] ze wszystkimi*.

Błędy w zakresie polskiego szyku zdarzają się Ukraińcom w używaniu **imienia i nazwiska**. Zgodnie ze starą tradycją polską (jak zresztą i zwyczajem ogólnoeuropejskim) należy umieszczać na pierwszym miejscu imię, a na drugim nazwisko. Ukraińcy nie zawsze tej reguły przestrzegają, sytuując na pierwszym miejscu nazwisko. A przecież za koniecznością układu „imię + nazwisko” przemawia nie tylko czynnik polskiej tradycji. Stała kolejność imienia i nazwiska stanowi podstawę ich rozróżniania w nazwach typu *Tomasz Jurek, Ryszard Kazimierz*, w których nazwisko formalnie nie różni się od imienia. Popelniając więc błąd w szyku imienia i nazwiska, Ukraińcy mogą zostać narażeni na nieporozumienie z Polakami.

Ruchomy charakter **końcówek czasowników czasu przeszłego i trybu warunkowego** to kolejne słabe miejsce polskojęzycznej składni Ukraińców. W języku ukraińskim w czasie przeszłym czasowniki nie mają końcówek osobowych na kształt polskich *-em, -eś, -śmy*, por. *Mu ходулу — Chodziliśmy; Myśmy chodzili*, stąd brak nawyków „odczepiania” tych końcówek od czasowników i dołączania do innych składników w zdaniu, przez co polszczyzna Ukraińców (zwłaszcza jej odmiana potoczna) uchodzi za sztywną. Tak samo rezygnują Ukraińcy z możliwości przesuwania segmentów *-bym, -byś, -byśmy, -byście*, np.: *Może byłoby lepiej, jeżeli zamiast tych przedmiotów mielibyśmy język ukraiński czy polski* (lepiej: *jeżelibyśmy / gdybyśmy... mieli*); *Powiedział, żeby jutro przyszedłem* (zamiast: *... żeby jutro przyszedł*). Częste są błędy rażące, polegające na:

- dublowaniu końcówki osobowej, np.: **Gdybym to ja rozdawałem kolory guzikom...* (popr.: *Gdybym to ja rozdawał...*); **Gdybym byłam kwiatkiem, byłabym fiołkiem* (popr. *Gdybym była kwiatkiem, byłabym fiołkiem*);
- pominięciu wykładnika trybu warunkowego, np.: **...Jestem pewna, że gdyby było ciepło, spędzilibyśmy tam cały dzień;* **Gdybym była kwiatkiem, byłaby* (popr.: *byłabym*) *różą;*
- niepoprawnej kolejności cząstki *-by* i końcówki osobowej, np.: **Gdybym była kwiatkiem, byłamby* (popr. *byłabym*) *rumiankiem.*

Jeśli chodzi o możliwość doczepiania cząstek *-ś, -śmy* i podobnych do różnych wyrazów w zdaniu, to także sami Polacy, zdaniem niektórych naukowców, coraz rzadziej z niej korzystają, zwłaszcza w tekstach pisanych⁸. A tymczasem zgodnie z tradycją, o czym pisała D. Buttler, „*rucho ma końcówka czasu przeszłego lub trybu warunkowego łączy się zwykle z pierwszym wyrazem zdania, **bezwyczajkowo zaś zajmuje tę pozycję**, jeśli jest nim spójnik (*Mówiono, żeś się bardzo zmienił*)”⁹.*

Użycie spójnika *a* wymaga zastanowienia się wówczas, gdy występuje po zaprzeczeniu: *nie...*, *a...* Tylko współczesna norma użytkowa dopuszcza po *nie* spójnik *a*: *Nie dzisiaj, a jutro*. W normie wzorcowej po *nie* należy używać spójników *ale, lecz, tylko*. Zarówno Ukraińcy, jak i Polacy często używają w sytuacjach oficjalnego kontaktu językowego spójnika *a* po przeczeniu. Ukraińcy popełniają tego typu błąd pod wpływem odpowiednich ukraińskich konstrukcji z *a*, np.: *To już **nie** dobroć, **a** nieszczerść* (por. ukr.: *Це вже не доброта, а нещирість*); *Mówilibyście **nie** o niej [raklamie], **a** o towarze*.

Polakom, jak i Ukraińcom kłopotów przysparza użycie **spójników skorelowanych**, np.: *zarówno..., jak i; nie tylko..., lecz także, im..., tym; o ile..., o tyle* itp. Muszą być odtwarzane w takiej właśnie postaci, bez wprowadzenia żadnych zmian, jak np.: **zarówno..., i; *tak..., jak i; *o ile..., to; *nie tylko..., ale i*. Zmiany formalne w składzie spójników skorelowanych nie tylko zakłócają polską tradycję składniową, lecz także prowadzić mogą do utrudnienia komunikacji. Oto jak wyjaśnia to H. Jadacka: „(...) Rozmówca czy czytelnik, znajdujący jedną część takiego podwójnego (skorelowanego) spójnika w zdaniu nadrzędnym lub pierwszym w ciągu linearnym oczekuje (na mocy zakodowanych w świadomości schematów odbioru) jego drugiej części w zdaniu następnym. Jeśli jej tam nie ma, jest najpierw zdezorientowany, a potem (bezsukutecznie) ponawia poszuki-

⁸ J. Miodek, *O normie językowej*, dz. cyt., s. 81.

⁹ D. Buttler, *Składnia*, dz. cyt., s. 399-400.

wanie. Dopiero po kolejnej nieudanej próbie dochodzi wreszcie do wniosku, że zdanie ma zdeformowaną strukturę (jest niekompletne)¹⁰.

Błędy popełniane przez Ukraińców mają oparcie w odpowiednich konstrukcjach ukraińskich: *як... так і; не тільки... а (але) й; чим... тим*: **Alkohol osłabia pracę mózgu i ma zabójcze właściwości jak dla organów wewnętrznych, tak i całego organizmu*; **Oglądaliśmy go (zamek) jak i zewnątrz, tak i od środka*; **To dotyczy jak i kobiet, tak mężczyzn*; **Każda dziewczyna powinna być gotowa zostać matką nie tylko fizjologicznie, a też moralnie*; **Czym więcej dziecko pouczać, że „nie wolno”, tym więcej będzie ono powtarzać to słowo*.

Ukraińcy popełniają błędy w zakresie użycia spójników *chociaż, mimo (że)*. Przyczyna polega na tym, że w języku ukraińskim spójnika *xоча* można użyć w sytuacjach, kiedy po polsku używa się *chociaż*, a także *mimo*. Tak więc zamiast polskiego *mimo* Ukraińcy pod wpływem ukraińskiego *xоча* preferują polskie *chociaż*, np. **Chociaż była brzydka pogoda, z wyjazdu nie zrezygnowaliśmy*.

Ukraińcy nie używają spójnika *czy też*, ponieważ w języku ukraińskim takiej właśnie struktury o funkcji przyłączającej nie ma (*Z czyjej perspektywy przedstawiamy daną sytuację — wykonawcy czynności czy też może jej odbiorcy* po ukraińsku w takiej konstrukcji wystąpi samo *czy* — *чи*).

Jeśli chodzi o użycie polskich spójników *albo, czy, lub* przez Ukraińców, nadużywają oni spójników *albo, czy*, a rezygnują z *lub*. Dzieje się tak nie dlatego, że wolą spójniki odmiany mówionej języka, tylko dlatego, że w języku ukraińskim nie ma spójnika formalnie podobnego do *lub*, ale są *або, чи*, podobne do *albo, czy*: *Myśli o domu rodzinnym, swoim mieście albo* (nadużywane zamiast *lub*) *wsi*; *Za godzinę czy dwie* (nadużywane zamiast: *za godzinę lub dwie*).

Wskutek formalnego podobieństwa polsko-ukraińskiego *чи* — *czyli*, używają *czyli* (ukr. *чи, тобто*) zamiast polskiego *czy*, np. **Przynajmniej dzisiaj będą musiała ugotować obiad czyli* (zamiast: *czy*) *kolację*.

Bardzo często Ukraińcy popełniają w polszczyźnie takie błędy składniowe, które w starszej polskojęzycznej literaturze przedmiotu są opisane jako *kalki* rosyjskie, np.: *Zawsze tęsknimy za domem, *gdziebyśmy nie byli* (popr.: *gdziekolwiek byśmy byli*). Jest to związane z podobieństwem odpowiednich struktur składniowych języka ukraińskiego i rosyjskiego jako blisko spokrewnionych języków wschodniosłowiańskich. Oprócz tego poja-

¹⁰ H. Jadacka, *Składnia*, w: tejże, *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*, Warszawa 2005, s. 221.

wia się w polszczyźnie Ukraińców sporo kalk ukraińskich (które mogą pokrywać się z rosyjskimi albo nie).

Do użycia kalk składniowych z języka ukraińskiego w polszczyźnie Ukraińców uczących się polskiego dochodzi bardzo często — większość analizowanych wyżej błędów popełnianych przez ukraińskojęzycznych użytkowników polszczyzny spowodowana jest właśnie wzorowaniem się na odpowiednich schematach składni ukraińskiej. Dodamy tu tylko niektóre typy kalki, o których nie wspomniano wyżej.

Kilka typów kalk pojawia się przy użyciu polskich **konstrukcji biernych**:

1. Stosowanie przy imiesłowach biernych rzeczownika (albo zaimka rzeczownego) będącego nazwą wykonawcy czynności w narzędniku (**Zapisane **mną** przykłady*) zamiast konstrukcji biernikowej z przyimkiem (*Zapisa**ne** **przeze** **mnie** przykłady*) — por. *Записані мною приклади*.

2. Użycie w zdaniach z czasownikami bezosobowymi na *-no*, *-to* redundantnego wykładnika czasu przeszłego w postaci formy *było*: **Gdyby tak **było** do mnie powiedziano, to bym się obraziła* — por. *Якби мені **було** так сказано...*; ****Było** nas zaproszono na urodziny* — *Нас **було** запрошено на день народження*.

3. Użycie w konstrukcjach nieosobowych z wyrazem *się* rzeczownika będącego nazwą obiektu czynności **jako podmiotu (w mianowniku), a nie jako dopełnienia bliższego (w bierniku, rzadziej w dopełniaczu)**: ****Ta** książka **czyta się** bardzo łatwo* — zamiast: ***Tę** książkę **czyta się** bardzo łatwo* (por. *Ця книжка **читається** дуже легко*). Mimo że gramatyka polska dopuszcza konstrukcje, w których obiekt czynności formalnie występuje jako podmiot (*Pięć lat temu **budowały się** domki: wysokie płoty, podwórka z kostki*), w praktyce takie konstrukcje nie są zbyt rozpowszechnione (raczej *Pięć lat temu **budowano** domki...*; *Obecnie **buduje się** domki...*). W języku ukraińskim możliwy jest w takich strukturach z *się* tylko mianownikowy podmiot: *Будівля **будується***; a za lepsze uważane są przez normę konstrukcje bez *się* na kształt: *Будинок **будують***, w których rzeczownik jest dopełnieniem. Oto przykłady błędów, popełnionych pod wpływem ukraińskiej składni z *się*: ****Głośność** reklamy, **która się** transmituje...* — zamiast: *...**którą się** transmituje...* (por.: *Гучність реклами, **яка** транслюється...*); *Czasem **odnajduje** coś bardzo miłutkiego w wyrazie twarzy kobiety, **która na** ogół **uważa się** za brzydką* — zamiast: *...**którą na** ogół **uważa się**...* (por.: *...**яка** назагал **вважається** негарною*); ****W** niniejszej pracy dyplomowej **podejmują się** problemy funkcjonowania frazeologizmów* — zamiast: ***W** niniejszej pracy dyplomowej **podejmuje się** problemu...* (por.: *У цій дипломній роботі **піднімаються** **проблеми**...*); *Prze-*

kleństwa używają się w sytuacjach, kiedy... — zamiast: *Przekleństw używa się...* (por.: *Лайка вживається / використовується...*). Zauważycь warto, że w języku ukraińskim niektóre z przytoczonych uzualnych konstrukcji z *-ся* lepiej by było przeredagować na zdania z czasownikiem w znaczeniu ogólnym nieosobowym, użytym formalnie w 3. osobie liczby mnogiej, np.: *Гучність реклами, яку транслюють; ...вираз обличчя жінки, яку вважають...*; *Лайку використовують...*

4. Z kolei przytoczone konstrukcje ukraińskie typu *Гучність реклами, яку транслюють; ...вираз обличчя жінки, яку вважають...* powodują, że Ukraińcy rezygnują w wielu wypadkach z polskich bezosobowych konstrukcji z *się*, albo z czasowników na *-no, -to*, np.: *Мовію, że...* — zamiast: *Мовіє, że...* (por. *Кажуть, що...*); *Кiedyś... wiedźmy i magów spalali na stosie* — zamiast: *...spalano na stosie* (por. *...спалювали на вогнищі*). Rezygnuje się także ze struktur bezosobowych z *się* na rzecz nie bardzo typowych dla polszczyzny konstrukcji nieosobowych z czasownikiem o znaczeniu ogólnym formalnie występującym w 2. osobie liczby pojedynczej, np.: *Kiedy siedzisz sobie tak przy oknie, przychodzą ci do głowy myśli...* — zamiast: *Kiedy się siedzi tak przy oknie, przychodzą do głowy myśli...* (por. *Коли сидиши собі отак біля вікна, приходять в голову думки...*); *Dość łatwo jest tak mówić, kiedy jesteś właścicielem dużej firmy* — zamiast: *Dość łatwo jest tak mówić, kiedy się jest właścicielem dużej firmy* (por. *Досить легко так говорити, коли ти є власником великої фірми*).

Inna typowa kalka, występująca u uczących się polskiego na poziomie progowym (choć pojawiająca się także później), to szerzenie ukraińskiego schematu posesywnego **u + dopełniacz** typu: **U mnie jest...* (*У мене є...*) zamiast polskiego **Mam...**, np.: **U mnie w domu jest taki sam telewizor* — zamiast: *Mam w domu taki sam telewizor* (por. *В мене вдома є такий самий телевізор*, obok *Я маю вдома такий самий телевізор*); **Chyba u jednej pani z trzynastoma kartonami papierosów będą problemy* — zamiast: *Chyba jedna pani... będzie miała problemy* (por. *Напевно, в однієї пані... будуть проблеми*, obok *Напевно, одна пані... буде мати проблеми*).

Częste są w polszczyźnie Ukraińców konstrukcje bezmianownikowe z grupą nominalną w celowniku (**trzeba + celownik**). Ukraińcy często używają zdań z czasownikiem niewłaściwym **trzeba** zamiast struktur o charakterze osobowym, np.: *Trzeba mi trochę słońca* (por. ukr. *Йому потрібн трохи сонця*), lepiej: *On potrzebuje trochę słońca*; *Myślę, że Polakom trzeba wymyślić coś nowego...* zamiast: *Myślę, że Polacy muszą wymyślić coś nowego...*

W konstrukcjach z czasownikiem *wystarczyć*, a także z zaprzeczonymi czasownikami *istnieć*, *minąć* Ukraińcy, pod wpływem języka rodzimego, używają zależnych dopełnień (w dopełniaczu), a nie podmiotów (w mianowniku): **Wystarczy nam jednego rzutu oka na...* (ukr. *Нам вистачить / достатньо одного погляду на...*) — popr. *Wystarczy nam jeden rzut oka na...*; **Wystarczy nam dotyku...* (ukr. *Нам вистачить дотику...*) — popr. *Wystarczy nam dotyk...*; **Czterech minut wystarczyło, by...* (ukr. *Чотирьох хвилин вистачило, щоб...*) — popr. *Cztery minuty wystarczyły, by...*; **Takich porad nie zawsze wystarczy* (ukr. *Таких порад не завжди достатньо*) — popr. *Takie porady nie zawsze wystarczają*; **Nie istnieje równości kobiet i mężczyzn* (ukr. *Не існує рівності жінок і чоловіків*) — popr. *Nie istnieje równość kobiet i mężczyzn*; **Nie minęło godziny, kiedy zaczęli schodzić się sąsiedzi* (ukr. *Не минуло й години, як почали сходитися сусіди*) — popr. *Nie minęła godzina...*; **Czegoś takiego jak solidarność kobieca po prostu nie istnieje* (ukr. *Чогось такого... не існує*) — popr. *Coś takiego... nie istnieje*; **Prawdy nie istnieje* (ukr. *Правди нема / не існує*) — popr. *Prawda nie istnieje*. Jak widać z powyższych przykładów, w swojej polszczyźnie Ukraińcy zmieniają cały schemat składniowy: używają zdania bezpodmiotowego, czyniąc z podmiotu dopełnienie.

Podsumowując, zaznaczę, że analizowane w niniejszym referacie błędy fleksyjne i składniowe pojawiają się nie tylko na poziomie progowym, lecz także zaawansowanym, niektóre z nich (zwłaszcza składniowe) są frekwencyjnie częste nawet u studentów biegle mówiących po polsku. Ujawnienie takich błędów umożliwi przygotowanie podręcznika do nauki polskiego, który najbardziej odpowiadałby potrzebom zaawansowanych odbiorców ukraińskich.